

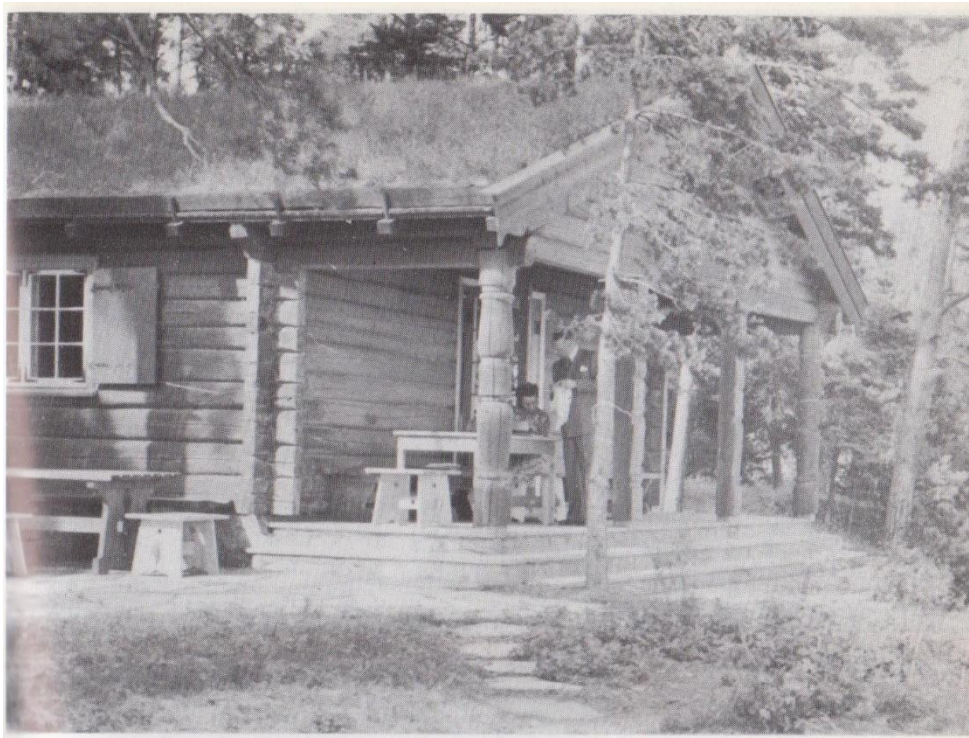
Josef Terbovens sommerhus

Josef Terboven, Hitlers Reichskommisar i Norge under 2. Verdenskrig, seilte ofte i Holtekilen i en av kronprinsen Olavs seilbåter. Han tok opphold i et laftet tømmerhus som lå idyllisk til ved stranden på Båtstø. Huset er nå revet, men man ser ennå rester av grunnmurene. Syriner, snøbær og andre hagevekster vitner også om at her var en gang en hage.

En kuriøs episode er at forfatteren Knut Hamsun i 1944 feiret sin 85-årsdag i Terbovens sommerhus.

Bygningen ble kjøpt av oppdageren Helge Ingstad i 1947, revet, og gjenoppsatt på Vettakollen i Oslo.

Kilde: barumhistorie.no

Mer detaljer:

Hamsunds besværlige fødselsdag - 85-årsdagen i Terbovens hytte
VG-Debatt, Odd V. Aspheim

Josef Terbovens sommerhus

Noen dager i forkant av sin 85-årsdag hadde Knut Hamsun igjen besøkt sin kontakt i Reichskommissariatet, G.W. Müller. I en klar forutanelse av den ståhei som ventet, ba han den tyske propagandasjefen hjelpe ham med å gå under jorden til det verste var over.

- Jeg kunne jo ikke på egen hånd gjemme bort Knut Hamsun, har Müller senere fortalt.

Men etter å ha drøftet saken med Terboven ble man enig om å plassere den aldrende asylsøkeren i Reichskommissariatets seilerhytte på Høvik. Der hadde tyskerne også en norsk kokke ansatt, som kunne sørge for den beste forpleining. For sikkerhets skyld ble det også - uten Hamsuns vitende - sørget for at tysk politi befant seg i nærheten, blant annet på et par seilbåter like ved land. Sjefen for det tyske sikkerhetspoliti og sikkerhetstjenesten, SS-Oberführer Heinrich Fehlis, sto for detaljene her.

«Nei! Nei! Nei!»

I strålende solskinn ankom Müller denne augutmorgenen, sammen med Fehlis og en fotograf fra et tysk propagandakompani (PK). Med seg brakte de gaver og hilsener en masse, bl.a. fra Quisling, Terboven, Hitler og von Falkenhorst, samt hilsen og et signert portrett fra dr. Joseph Goebbels.

Da besøket ble meldt, hørte de inne fra hytten noen kraftige utrop: «Nei! Nei! Nei!» Det var imidlertid ingen uvilje mot selve besøket Hamsun ytret. Det var bare et spontant utbrudd av frykt for at han med plutselige gjester kanskje måtte innta frokosten med slipset på, noe han helst ville unngå.

Josef Terbovens sommerhus

Akkurat det ble imidlertid løst tilfredsstillende, og Müller kunne snart overlevere jubилanten hans gaver. Det ble rent gemyttlig etter hvert, der ved bordet på terrassen. For spøk prøvde Müller å nappe til seg en sølvdåse skråtobakk, en rasjonert og ettertraktet vare på den tiden, og som hørte til de oppmerksomheter fødselsdagsbarnet hadde fått. Hamsun ga ham en vennskapelig smekk over fingrene, og bød i stedet frem en annen av sine presanger.

Det var Norsk-Tysk Selskaps æresring i gull, som dikteren var blitt tildelt som den aller første: - Ta heller den!

Hamsuns takk til Quisling

Den 8. august, da det hele var vel overstått, satt Hamsun hjemme på Nørholm og skrev takkebrev. Deriblant dette til nå upubliserte, som tretti år senere dukket opp igjen på en auksjon i København:

«Hr. Ministerpresident Quisling.

De har sendt mig et altfor elskverdig Telegram og dertil overveldet mig med Blomster.

Jeg gir mig Æren av at ha vert en av Deres trofaste Mænd fra Begyndelsen, men jeg glemmer ikke at vi hadde let for at følge Dem. De brøytte Vei og bar hele den tunge Børen alene.

Og bærer den enda.

Deres ærbødige

Knut Hamsun.»

Det var PK-mannen Gustav Krucker som foreviget Hamsun i hans innenlandske eksil på Høvik. Lite er kjent om denne tyske fotografens øvrige virke i Norge, bortsett fra at han knep et fargeportrett av

Josef Terbovens sommerhus

Quisling samme sommer. Kanskje ladet han kameraet også med Agfacolor-film under sitt møte med en berømtthet som Hamsun? Dersom slike dias skulle komme for en dag, ville det trolig være de eneste fargebilder tatt av dikteren som på sitt vis har fått lide ved at krigshistorien ofte har vært fremstilt i svart-hvitt . . .

Høvik Verk

"Høvik verk, eller som det populært kaldes i omegnen, «Glas-verket», daterer sig fra 1855, da en engelskmand Thomas Graham Smyth kjøpte Høvikstranden av advokat Mathias Rye for 4150 spd. og lot bygge en glashytte for tilvirkning av buteljer. Hytten hadde 8 smeltepotter og var vistnok beregnet paa 16 mand. Pipen var usedvanlig stor, ca. 35 m. høi og meget vid. Den tråk, saa man maatte ta godt tak i døren naar man vilde ut eller ind. Løse papirer og lette hatter opførte «hønsedans» naar en dør blev aapnet, fortælles der.

Flaskerne derfra var meget stygge, av en skidden sort farve. Av bygninger ellers fra den tid kan nævnes pottekammeret, hvor de svære potter for glassmeltingen blev arbeidet, samt lagerrum.

Arbeiderne bodde meget trangt i tre hus paa «Svartodden». En ganske liten gaard, omtrent hvor hovedbygningen nu staar, var bolig for bestyrelsen. En handelsmand hadde en liten bod paa stranden, litt øst for Svartodden.

Flaskeverket blev nedlagt efter et par aars drift.

I 1862 blev eiendommen indkjøpt av et interessentskap, brødrene Harald, Ole og Nils Berg, samt enkefru Tandberg. De hadde allerede tidligere, som eiere av Hadelands, Hurdals og Biri glasverker, vist at glassfabrikation kunde lønne sig her i landet. Prisen var da 15 300 spd., og som sælger findes opført generalkonsul Crowe. De følgende aar blev eiendommen, kun drevet som jordbruk; men i 1871 optok man igjen flaskefabrikationen i den gamle hytte, Engelskmandshytten, som den blev kaldt. Et aars tid senere blev en ny flaskehytte bygget, og de to hytter blev benyttet vekselvis, saa man kunde undgaa arbeidsstans naar en av dem skulde repareres. Der producertes øl, vin og mineralvandflasker samt fiskekavl.

I 1874 hyggedes en glashytte nær porten, for produktion av lampeglass samt simplere Engelskmandshytten, saa kun lagerboder, «Ottekanten» m. Iste etage, kontor i 2den og øl og vinglas. I 1875 brændte pipen stod igjen, Lampeglasshytteri, m. Ottekanten var verkets port i musiksals i 3dje.

Lampeglasshytten blev snart reparert og benyttet til 1877, da flaskeproduksjonen blev nedlagt, og Flaskehytten ombygget for lampeglass. Lampeglastilvirkningen krævet glassliperi for at faa kappet, planet og slipt glassene. Slipestenene blev i den første tid sat i bevægelse med føtterne. Den lille dampmaskin orket kun at drive møllen for knusning av sten til glasspotterne. Det varte imidlertid ikke længe før man begyndte at arbeide omtrent altslags glas for belysning. Dette krævet igjen større sliperi og anvendelse av maskinkraft.

I 1876 blev der opprettet lampeverksted ved Høvik verk, fra først av for metaldelene til bord* og væglamper, lygter og hængere — brændere dog undtat. Vi faar altsaa fra den tid 2 avdelinger ved verket, glasavdelingen og lampeavdelingen."

Høvik Glasverk gikk gjennom gode og dårlige tider, etter som etterspørselen svingte. Rundt århundreskiftet var det belyningsartikler som var i vinden, mens småglasshytta gikk tyngre.

I 1910 ble det bygget en ny flaskehytte, noe som betydde større produktvalg. Allikevel hadde verket problemer med stabil arbeidskraft, og første verdenskrig førte til råstoffmangel. Storstreiken i 1921 og den økonomiske krisen i 1920- og 30-åra gjorde også sitt til at Høvik Glasverk ble avviklet i 1933. 62 års vedvarende drift var slutt, og det ble en tung tid for gamle, tradisjonsrike arbeiderfamilier. Noen flyttet med produksjonen til Hadeland Glasverk.

Vest for byen, 7, Skrift nr. 28-32/ Asker og Bærum historielag 1992.

Redigert av Michael Sars og Svein Ola Hope:

"Da den første verdens krig brøt ut i august 1914, begynte en vanskelig tid for glassverket. Råvarene ble dyrere og var ofte vanskelige få tak i. Ja, periodevis var det helt umulig å få de nødvendige kull fra England og i 1918 måtte glassverket stanse en tid, nettopp på grunn av kullmangel. Dette var en utrygg arbeidsplass og en del av de ansatte forlot verket, som i 1919 og 1920 bare hadde en liten produksjon. I 1921 ble verket rammet av storstreiken som angikk hele landet, og produksjonen stanset helt fra 1. juni til 8. november. Etter streiken var det tungt å komme igang igjen. Bare én glassovn var i drift, og lampeglassproduksjonen ble nå lagt helt ned. Den økonomiske krisen i 1920-årene rammet også hardt og lammet etterhvert hele verket, og den 31. januar 1933 ble ilden slukket under den siste glassovnen, og Høvik Glassverk gikk over i historien etter 62 års varierende drift.» En vanskelig tid for arbeiderne Det ble en vanskelig tid for verkets arbeidere. Mange av dem hørte til familier som hadde arbeidet ved verket i flere generasjoner. De eldste fikk anledning til å fortsette å bo i verkets arbeiderboliger, andre flyttet til Hadeland Glassverk og en del dro til USA.

Sitt møte med glassarbeiderne fra Høvik skildrer Ase Gruda Skard i sin bok «Fulle hender - Ei minnebok 1940-1985.» Hun forteller om sine opplevelser under den annen verdenskrig i USA, om foredragsturer, reiser og opplevelser, om ting hun kjøpte for å ta med seg hjem, om tallerkner fra California, fat fra Oklahoma og glass fra Mexico, og så kommer det:

Høvik Verk

[Skards vase] Det herlegaste glaset eg sjølv eig, ein svær og tung, rein og vakker vase, har si eiga, sterkt personlege soge. Det var i 1944 at eg på ei foredragsferd kom til byen Corning i staten New York, der dei finaste amerikanske glasverka, Steuben-fabrikkane, ligg. Til mi undring var det ein heil flokk av eldre menneske som tok imot meg; og dei tala alle norsk. Dei kom frå mi eiga bygd, Bærum, og mennene hadde som yngre arbeidd ved Høvik Glassverk . Alle hadde vore med i Bærum Arbeidarparti; dei kjende far min (professor Halvdan Koht)og beundra han varmt. Dei sa dei hadde sett meg då eg var lita jente; nå hadde dei følgt med i arbeidet mitt for Noreg her i USA. Og jamvel før eg hadde tala, gav dei meg i gåve ein av dei fine vasane som dei sjølve hadde laga der i Corning: det skulle vere ein takk for innsatsen min. Den svære glasvasen vart pakka i ein enorm kasse med massar av treull, og eg fekk han heil med til Washington. Verre vart det då vi skulle reise heim til Noreg. Eg pakka vasen eigenhendig i ein boks saman med ein heil del drikkeglas. Men eg våga ikkje ekspedere han på vanleg vis: eg ville bere han med meg. På toget frå Washington til New York viste det seg umogeleg å få han med i kupeen. Selskapet «Travellers' Aid» overtok han då, og lova ved alt som var heilagt at han skulle bli medfaren varsamt, og skulle vere på «Stavangerfjord» før båten gjekk dagen etter. Då hekk eg over rekkja og speida; men ingen boks kom. Og alt eg spurde og grov, var like fåfengt."

Lampeproduksjonen sluttet i 1970-71 og ble flyttet til Halden. Navnet ble endret til Høvik Lys. Fra 2001 har Høvik hjembelysning vært en integrert del av Lysengros as